

ISSN:1306-3111
e-Journal of New World Sciences Academy
2009, Volume: 4, Number: 2, Article Number: 4C0007

HUMANITIES

Received: March 2008
Accepted: January 2009
Series : 4C
ISSN : 1308-7320
© 2009 www.newwsa.com

Kazım Özkan Ertürk
University of Firat
oerturk@firat.edu.tr
Elazığ-Turkey

KÜLTÜREL YAPI VE DİNÎ KODLARIN KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA SUNUMU

ÖZET

Medya ya da diğer bir deyişle kitle iletişim araçları, içinde buldukları toplumun sosyokültürel yapısı üzerinde etkilerde bulunurken aynı zamanda ondan etkilenmektedir. Kitle iletişim araçları yayınladıkları programlar aracılığıyla toplumdaki belli başlı kültürel kodlara atıfta bulunarak, izleyiciyi/okuyucuyu/dinleyiciyi etkileme olanağına sahiptir. Buradan hareketle bu çalışmada incelenen ve Tanrı-kul ilişkilerini işleyen televizyon programlarında; dünyadaki adaletsizlik ve dengesizliklerin Allah tarafından insanları imtihan etme amacıyla yeryüzünde var edildiği bilinci ön plana çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Kodlar, Medya, İdeoloji,
Tanrı-Kul ilişkisi, Sosyokültürel Yapı

CULTURAL STRUCTURE AND RELIGIOUS CODES BEING REPRESENTED ON PUBLIC COMMUNICATION TOOLS

ABSTRACT

Press or public communication tools have some effects on the socio-cultural structure of their own community and being effected as well. Public communication tools are able to convince the readers/listeners/watchers by means of the broadcastings and by referring to the basic codes of the community. That is why, the concept being analyzed in this document and in programs showing the God-Man relations is basically the knowledge of the unjust and unbalance that has been sent to the world by God to examine people.

Keywords: Cultural Codes, Press, Ideology, God-Man Relations,
Socio-Cultural Structure

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Genel olarak iletişim araçlarının değişik ülkelerde farklı biçimlerde, farklı amaçlara hizmet ettiği bilinmektedir (Işık, 2002:3). Bu durumu, kitle iletişim araçları ile buldukları ülkenin sosyal, ekonomik ve siyasi yapısı arasındaki bağ ile açıklamak olanaklıdır (Siebert, Peterson, Schramm, 1963:1). Bu anlamda kitle iletişim araçlarının içinde bulunduğu sosyal, ekonomik ve siyasi yapı çoğunlukla yayınların içeriği üzerinde de etkili olmaktadır. Yine iletişim araçlarının okul, aile, eğitim kurumları, arkadaş ve iş çevresi, meslek grupları ve kişisel deneyimler gibi bireyin toplumsallaşmasında etken olan unsurlar üzerinde önemli bir rolü olduğu da kabul edilmektedir (Wright vd, 2000: 113-115; Kışlalı, 1987:340; Erkal, 1997:87-90). "Kitle iletişim araçları, toplumsal ilişkileri kuşaktan kuşağa aktararak, toplumsal mirasın korunmasında ve toplumun varlığını sürdürmesinde önemli bir rol üstlenmektedir. Diğer taraftan ise, mevcut toplumsal çerçeve hem toplumsal ilişkileri; hem de iletişim sistemini etkilemektedir" (Işık, 2002:4-5). Dolayısıyla kitle iletişim araçlarını ve bunların yayınlarını içinde bulunduğu toplumdan ayrı değerlendirmek mümkün değildir. Bununla birlikte kitle iletişim araçlarının yayınlarının da içinde bulunduğu toplumsal yapının özelliklerini yansıtmasını, olağan bir durum olarak karşılanmak gerekir.

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Bu çalışmada, Tanrı-kul ilişkilerini işleyen televizyon programlarında işlenen hâkim kültürel kodların analizi yapılmaya çalışılmıştır. Kültürel kodların kitle iletişim araçlarındaki temsili üzerinden, medya ve sosyokültürel yapı arasındaki ilişki irdelenerek aynı zamanda kitle iletişim araçları ve ideolojik yapı arasındaki etkileşim üzerine de çıkarsamalar yapılmaya çalışılmıştır.

3. KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARI VE KÜLTÜREL YAPI (PUBLIC COMMUNICATION TOOLS AND THE CULTURAL STRUCTURE)

3.1. Kitle İletişim Araçlarının Gelişimi (Progress of Public Communication Tools)

Günümüzde kitle iletişimi alanında kaydedilen teknolojik gelişmeler neticesinde, bilgiye ulaşma ve bilgiyi yayma konusunda oldukça önemli bir noktaya gelinmiştir. Özellikle radyo ve televizyonun icadıyla başlayan süreçte, renkli televizyon yayınlarına geçiş ve uydu yayınları ile Internet kullanımının da yaygınlaşması sayesinde kitle iletişimi konusunda büyük ilerlemeler kaydedilmiştir. "Bu sayede dünyanın bir ucundan diğer ucuna uydu yoluyla canlı bağlantılar yapılabilmektedir" (Işık, 2002:50). Dünyada zaman ve mekân kavramlarının sınırlarını zorlayan bu süreçte, Mc Luhan'ın deyimiyle "Evensel Köy" kavramına yaklaşılmaktadır (1964:93). Kitle iletişim araçlarının etkinliğinin artması ve hitap ettiği kitlelerin çoğalması, haber ve bilgi vermekten, kamuoyu oluşumuna kadar uzanan sürece doğru yol alınmasında etkili olmuştur.

Türkiye'de de özellikle 90'lı yılların başlarında özel radyo ve televizyonların yayına başlaması ve bu alandaki devlet tekelinin kırılmasıyla birlikte önemli gelişmeler yaşandığı gözlenmiştir. Kitle iletişim alanına hızla yeni özel radyo ve televizyon kanalları dâhil olmaya başlamıştır. Bu durumun ise, radyo ve televizyon yayınlarında program ve içerik çeşitliliğini geliştirmekte etkili olduğu gözlenmiştir. Genel olarak kitle iletişim araçlarının toplumsal işlevleri UNESCO Komisyonu tarafından hazırlanan Mac Bride Raporu'nda; "haber ve bilgi verme, eğitim, eğlendirme, toplumsallaştırma, güdüleme, tartışma ortamı hazırlama, bütünleştirme ve kültür geliştirme" olarak belirtilmiştir (MacBride, vd, 1980:283-285; Kaya,

1985:15-16). Bu anlamda bir kitle iletişim aracı olarak televizyonda gerçekleştirilen yayınlara da bu işlevlerin atfedilmesi mümkündür. Zira kitle iletişim araçlarındaki yayın içerikleri çoğunlukla içinde bulunduğu kültürün özelliklerini yansıtırken, bir yandan da onu etkileme gücüne sahiptir. Kitle iletişim araçları ve toplumsal yapı arasında bir etkileşim söz konusudur.

3.2. Kültürel Anlamda 'Tanrı-Kul' İlişkisi (God-Man Relationship In Terms of Culture)

Kültürü en genel anlamda "doğal olanın dışında kalan ve insanoğlu tarafından üretilen ve belli düzeyde kabul gören her düşünce" şeklinde tanımlamak olanaklıdır (Bauman, 1998:158-159). Bir toplumun kültürü, uzun zamandan beri süregelen alışkanlıklar, inançlar ve değerler sistemini de ifade eder. Bu anlamda kitle iletişim araçlarının ürünleri de içinde bulunduğu kültürün birer öznesi olarak ele alınmalıdır. Zira kültürü etkileyen ve ondan etkilenen kitle iletişim araçları kimi yayınlarında, sıklıkla belli bir bilinci işleme ve aktarma eğilimi gösterirler.

Toplumsal bilincin ahlaki ve vicdani yönünü vurgulayan Tanrı ve kul ilişkilerini konu edinen programlar da özellikle son yıllarda ülkemizde ön plana çıkan televizyon yayınlarından. Bu programlarda genellikle "ilahî adaletin tecellisi" ana teması, temsili örnek olaylar (ya da yaşanmış örnek olaylar) üzerinden aktarılmaya çalışılmaktadır.

3.3. Türkiye'de Tanrı-Kul İlişkilerini İşleyen Programlar (The Programs Dealing with the Relationship Between God-Man Being)

Türkiye'de 1990 yılına kadar devlet eliyle yürütülen televizyon yayıncılığı, özel televizyon kanallarının kurulmaya başlanmasıyla birlikte farklı bir boyut kazanmıştır. Özel televizyon kanallarının kurulması ve sayısının da hızla artması, özellikle yayın ve içerik çeşitliliğinde olumlu etkide bulunmuştur. Bu anlamda birden çok televizyon kanalının yayında olması, izleyicilere sunulan program ve içeriğin de artmasını sağlamıştır. Diziler, haber ve tartışma programları, çizgi filmler ve diziler, belgeseller gibi birçok televizyon programının sayısı artarken, işlenen konuların da çeşitlendiği görülmüştür.

Dinî anlamda Tanrı ve kul ilişkilerini ele alan programlara özellikle Samanyolu ve Kanal 7'de sıklıkla yer verildiği görülmektedir. Söz konusu programların belli başlı olanları; Kalp Gözü, Sır Kapısı, Beşinci Boyut, Mavi Rüya, Sırlar Dünyası ve Büyük Buluşma'dır. Bu programların izlenme oranlarının yüksek olması gözden kaçırılmamalıdır. Zira bu sonucun çalışmamızın 'kitle iletişim araçlarının içinde bulunduğu toplumsal yapıdan etkilendiği' varsayımını desteklediğini söylemek mümkündür. Nicel anlamda bu tür programlara karşı toplumsal ilginin yüksek olması, bir anlamda mevcut toplumsal yapıdan gelen talebin kitle iletişim araçlarındaki içeriği etkileyebilme gücüne işaret eder.

Çalışmada ele alınan süreler dâhilinde olmak üzere Kalp Gözü Programının izlenme oranları şu şekildedir: Kasım 2005'te izlenme oranı 5,4 ve bu oranla diğer televizyon kanallarındaki tüm yayınlar içerisinde beşinci sırada yer almıştır. Aralık 2005 tarihinde Kalp Gözü programı toplamda 4,5'lik izlenme oranıyla yine beşinci sırada yer almaktadır. Ocak 2006 tarihinde 6,2'lik izlenme oranıyla altıncı sırada yer alırken; Şubat 2006'da ise 7,8'lik izlenme oranıyla dördüncü sırada yer almaktadır. Bu sonuca göre çalışmanın ele aldığı süreler dâhilinde Kalp Gözü programının yüksek bir izlenme oranına sahip olduğunu söylemek mümkündür (www.dizifilm.com/archive).

4. TANRI-KUL İLİŞKİLERİNİ KONU EDEN PROGRAMLAR VE KÜLTÜREL YAPI ARASINDAKİ İLİŞKİ ÜZERİNE BİR ANALİZ (ANALYSIS ON THE RELATION BETWEEN PROGRAMS AND CULTURAL STRUCTURE)

4.1. Türkiye’de Tanrı-Kul İlişkilerini Konu Eden Programlarda Ön Plana Çıkan Kültürel Kodlar (Main Cultural Codes in the Programs in Turkey)

Tanrı ve kul ilişkilerini konu eden programlar ülkemizde çizgi film, dizi ve film olarak yayınlanmaktadır. Bu tür programların genellikle İslamî bir yayın politikası ile ön plana çıkan Kanal 7 ve Samanyolu gibi ulusal televizyon kanallarında yer aldığı gözlenmektedir. Bu programlar "Kalp Gözü", "Sır Kapısı", "Sırlar Dünyası", "Mavi Rüya", "Büyük Buluşma" ve "Beşinci Boyut"tur.

Bu tür programlarda genel olarak ön plana çıkan toplumsal bilişleri sıralamak gerekirse;

- Dünya adaletsizdir: Kul ise ilahî adaletin tezahürü karşısında sessiz kalmalıdır. Zira bu adalet Tanrı eliyle bir şekilde mutlaka tecelli ettirilecektir.
- Eğer adalet bu dünyada sağlanamıyorsa; öbür dünyada mutlaka sağlanacaktır ("öbür dünya inancı" bilinci işlenmektedir).
- Sen, kul olarak bu dünyadaki adaletsizliğe isyan etmemelisin; bilakis, kaderine boyun eğmelisin. Çünkü adaleti senin yerine sağlayan bir ilahî güç (Allah) vardır. Sen bu dünyada sana -iyi ya da kötü- verilen rolü en iyi şekilde ifa etmekle görevlisin. Sadece bu rolün gereklerini yerine getirmelisin.
- Hayat bir tiyatro sahnesi gibidir: Tanrının gözünde zengini oynayan da yoksulu oynayan da birdir. Efendiyi oynayan da hizmetçiyi oynayan da birdir. Sana düşen, hizmetçi de olsan yoksul da olsan haline şükrederek rolünü layıkıyla oynamaktır.
- Bu rol ilahî Yaratacıcı'ya (Allah'a) karşı ifa edilmektedir. Gerçek adaleti de ancak Allah temin eder. İlahî adaletin tecellisi bu tür programlarda esas konudur. İlahî adalete gönderme yapılabilmesi için de çoğunlukla doğaüstülük kullanılmaktadır.
- İlahî adalet inaç, kişinin karşılaştığı zorluklara isyan etmesini önler. Bu anlamda sistemin devamı için emniyet supabı görevi görür. Bu inancın bir bakıma resmî ideolojinin varlığının devamını da bir bakıma garanti ettiği düşünülebilir.
- İnsanın bu dünyada bulunma nedeni imtihandır. İnsanın başına gelen kötü şeyler, bu imtihanın birer aşamasıdır. Bunlar, eğer kötü olanın başına geliyorsa, kişi kötülüğünün bedelini ödemiş olur; iyinin başına geliyorsa, kişi imtihana tâbi tutuluyor demektir.

4.2. Çalışmanın Yöntemi (The Method of Study)

Çalışmanın örnekleme, İslamî yayınların ağırlıkta olduğu kabul edilen Kanal 7'den seçilmiştir. Çalışma ayrıca paralı ya da şifreli televizyon kanallarından örnek alınmamıştır.

Araştırma kapsamında Kanal 7'de yayınlanan Kalp Gözü programının, 2005 Kasım ve 2006 Temmuz tarihleri arasındaki toplam beş bölümü basit tesadüfî yöntemle seçilerek incelenmiştir.

Ele alınan programın ilgili bölümleri, daha önceden oluşturulan 'Bilgi Kayıt Formu'na uygun olarak incelenmiştir. Veri toplama aşamasında araştırmanın analiz birimi olarak sahne kabul edilmiştir. Bu doğrultuda incelenen her sahnede hangi temanın işlendiği; işlenen temalarda sunulan normal ve anormallerin neler olduğu ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Aynı zamanda bu normal ya da anormalliklerin sunuluş biçimleri, bu normal ya da anormalliklerin

nasıl kırıldıkları ya da nasıl çatışma haline geçildiği üzerinden incelenmiş, çatışma ya da sorunun ortaya çıkması ile bu konuda çözüme ulaşılma yolu ve biçimi araştırılmıştır. Elde edilen veriler ölçüsünde her bir sahnede temanın işleniş sürecinde popüler ya da kötü-popüler yapılan ilişkiler, davranış kalıpları, ideolojik kodlar, kültürel değerler ve düşüncelerin neler olduğu saptanmıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen bulguların değerlendirilmesinde öncelikle üzerinde durulan ana temalar saptanmış; sonrasında ise her bölüm için bu temaların işleniş biçimi; popülerleştirilen ya da kötü-popülerleştirilen kodlar üzerinden değerlendirilmiştir. Bu anlamda popülerleştirilen ya da kötü-popülerleştirilen belli kodların tespit edilmesi yoluyla, bu programlarda işlenen ve dolayısıyla hedef kitleye aktarılan bilinçler saptanmaya çalışılmıştır.

4.3. Değerlendirme (Evaluation)

Çalışma sürecinde elde edilen bulgular sonucunda programlarda başlıca dört ana temanın öne çıktığı saptanmıştır. Bu ana temalar; *dünyanın insanlar için adaletsiz bir yer olduğu, bununla birlikte gerçek adaletin öbür dünyada sağlanacağı, kişinin kul olarak bu adaletsizliğe karşı isyan etmemesi gerektiği, dünyada karşılaşılan zorlukların, çekilen sıkıntı ve acıların insanın sınındığı bir imtihan olduğu, bu dünyada sağlanamayan adaletin öbür dünyada mutlaka sağlanacağı, kötülerin yaptıkları kötülüklerin karşılığını bu dünyada bulması ya da çekilen acıların bir anda mutluluğa dönüşmesinde ilahî bir elin olduğu* şeklinde sıralanabilir.

Çalışma kapsamında Kalp Gözü programının "Çile", "Güldane", "Kapan", "Kerem" ve "Baba" adlı bölümleri incelenmiştir.

"Dünyanın Adaletsizliği ve Bu Adaletsizliğe Boyun Eğme" "Injustice of the World and Submission to Injustice"

"Çile" adlı bölümde fiziksel açıdan sakatlığı olan yoksul ve işsiz bir adamın karısı ile arasında yaşanan anlaşmazlıklar konu edilmektedir. Bu bölümde, adamın sakat ve yoksul olmasının kendi elinde olmadığı bilışı işlenmektedir. Adamın karısı, kocasından yaşça daha genç, yakışıklı, sağlıklı ve zengin bir erkekle ilişki yaşamaktadır. Karısı aynı zamanda kocasının parası olmadığı halde mahalledeki bakkaldan da gereksiz harcamalar yaparak borçlanmaktadır.

- Bu bölümde popülerleştirilen kodlar; adamın sakat ve yoksul olmasıyla birlikte karısının kendisini aldatmasının dünyanın adaletsiz bir yer olduğunun kanıtı olarak sunulmasıdır.
- Kötü-popülerleştirilen kodlar ise; bir kadının kocasından habersiz bakkaldan borç para alarak onu zor durumda bırakması ve onun fiziksel eksikliğinden şikâyet etmesi ve onu başka birisi ile aldatmasıdır.

İncelenen bir diğer bölümün adı "Güldane"dir. Bu bölümde ise köyde yaşayan genç bir kıza babası tarafından yapılan zulüm ve sevmediği bir insanla zorla evlendirilmesi konuları işlenmektedir. Babasının söz konusu genç kıza zulmetmesi ve sevmediği bir insanla evlendirmek istemesi, dünyada yaşanan adaletsizliklerden biri olarak işlenmektedir.

- Güldane için popülerleştirilenler; bir genç kızın yaşadığı tüm zorluklara rağmen, babasının sözünden çıkmaması ve onun zulmüne karşı boyun eğmesidir.
- Kötü-popülerleştirilenler; babanın zulmüne karşı koymak ve yaşanan zorluklara karşı boyun eğmemektir.

Diğer bir bölümün adı "Aile Babası"dır. Bu bölümde ise ailesinin geçimini tuvalet temizleyerek sağlamaya çalışan bir baba ile ondan utanan kızı arasındaki ilişki konu edilmektedir. Adam bir tuvalette

temizlik yaparak ailesini geçindirmektedir. Ancak adamın kızı, babasının ellerinin sürekli pis koktuğunu iddia ederek onu aşağılamaktadır. Bununla birlikte kız, anne ve babasının onaylamadığı bir kişi ile evlenmek konusunda ailesi ile sürekli tartışmaktadır. Burada babanın yoksul olması ve tuvalet temizleyerek geçinmek zorunda kalması, dünyanın adaletsizliği ile ilişkilendirilmektedir.

- Aile Babası için popülerleştirilen kodlar; bir adamın ailesini geçindirmek için ne kadar zor olursa olsun her işte çalışması gerektiği üzerine kurulmuştur.
- Kötü-popülerleştirilenler ise; ailesinin içinde bulunduğu imkânsızlıklar ve yetersizliklerden utanç duymaktır.

"Kapan" adlı bölümde ise, genç bir kızın üvey babasının cinsel tacizine uğraması sonucunda evden kaçması üzerine başına gelen olaylar konu edilmektedir. Burada kızın gerçek babası yerine üvey babasının olması eksiklik ya da haksızlığın temel nedeni olarak sunulurken; kızın adamın kendisine cinsel tacizi sonucu evden kaçması, dünyanın adaletsizliği üzerine kurulmuş konulardır.

- "Kapan" için popülerleştirilen kodlar; üvey babanın cinsel tacizi karşısında genç kızın, annesinin mutluluğunu düşünerek sessiz kalması ve hayatının idamesi için onurlu bir davranış göstererek evden kaçmasıdır.
- Kötü-popülerleştirilenler ise; çocuk yaştaki bir kıza yapılan cinsel tacizin haksızlığı ve aile içinde yaşanan cinsel istismar ve gösterilen şiddettir.

"Kerem" adlı bölümde ise alkolik bir babanın hasta eşi ve lise öğrencisi olan oğluna karşı olumsuz davranışları konu edilmektedir. Lise öğrencisi olan Kerem, babası tarafından okulu bırakmaya ve iş hayatına başlamaya zorlanmaktadır. Bu arada okulun yanında bir işte de çalışan çocuğun kazandığı para, babası tarafından elinden alınmaktadır. Hasta olan anne ise, kocası tarafından sürekli dövülür. Burada alkolik ve kötü baba figürü dünyadaki adaletsizliği sembolize etmektedir.

- Kerem için popülerleştirilen kodlar; alkolik bir babanın zulmüne ve okul konusundaki olumsuz tavrına karşı, direnen ve bunun sonucunda da başarıya ulaşan gencin durumudur.
- Kötü-popülerleştirilenler; alkol bağımlılığı ve çocuğunu okula göndermeyerek çalışmaya zorlayan, eşine ve oğluna sürekli şiddet uygulayan babanın durumudur.

"İlahî İmtihan İnancı"

"Belief of Divine Trial"

İlahî imtihan burada; insanların kendi elinde olmayan zorluklar ve kötü durumlara atfettikleri ilahî nedenlerdir. Bu imtihan insanların karşılaştıkları olumsuzluklar ve üstesinden gelemedikleri zor durumlara ilişkin geçirdikleri süreci anlatır. Bu zor süreç ilahî imtihanı temsil eder.

"Çile"de ilahî imtihan, yoksul ve bir ayağı sakat bir adamın karısı ile yaşadığı sorunlar ve bunların sonucunda karısının evi terk etmesi olarak aktarılmaktadır. Bu olumsuz durumun ortaya çıkmasına somut bir neden gösterilmemekle birlikte, bunun ilahî bir nedene bağlandığı görülmektedir.

- Bu bölümde popülerleştirilen kodlar; adamın, kendisine kötü davranan ve sürekli aşağılayarak aldatan karısına karşı hoşgörülü davranışlarıdır.
- Kötü-popülerleştirilen kodlar ise, kadının kocasını aldatması, çocuklarını sürekli dövmesi ve ailenin ekonomik durumundan rahatsız olmasıdır.

"Güldane" bölümünde ise babası tarafından sürekli hakarete uğrayan ve istemediği bir erkekle zorla evlendirilen genç kızın durumu, onun seçmediği ancak kendisini içinde bulduğu bir imtihan olarak yansıtılmaktadır.

- Bu bölümde popülerleştirilenler; baba otoritesi ve genç kızın bu otoriteye boyun eğmesidir.
- Kötü-popülerleştirilenler ise; baba otoritesine karşı koymanın gereksiz olduğudur.

"Aile Babası" adlı bölümde, babasının yoksul olmasından ve yaptığı işten -kızın babası tuvalet temizliği yaparak ailesinin geçimini sağlamaktadır- rahatsızlık duyan genç kızın evden kaçması ve bu duruma üzülen babanın işinden de ayrılması, bir ilahî imtihan olarak yansıtılmaktadır.

- Bu bölümde popülerleştirilen, bir babanın -çok zor şartlarda da olsa-, çalışarak evinin geçimini dürüst bir şekilde sağlaması ve durumuna şükretmesidir.
- Kötü-popülerleştirilen ise; bir genç kızın babasının yaptığı işten dolayı ondan utanması ve elinde olan bazı güzelliklerin değerini bilmemesi olarak yansıtılmıştır.

"Kapan" bölümünde üvey babası tarafından cinsel tacize uğrayarak evden kaçan kızın, daha sonra kadın tacirlerinin eline düşerek, zorla erkeklerle cinsel ilişkiye sokulması konusu ilahî bir imtihan olarak sunulmaktadır.

- Burada genç kızın, başına gelen olumsuzluklar karşısında metanetle durması ve bu durumdan kurtulma konusundaki gayreti popülerleştirilmektedir.
- Kötü-popülerleştirilen ise; genç ve savunmasız bir kız ile rızası olmadan cinsel ilişkiye girilmesi, bir anlamda cinsel yönden istismar edilmesidir.

"Kerem" adlı bölümde ise, kendilerine zulmeden alkolik bir baba karşısında dayanışma içerisinde olan anne-oğlun yaşadığı zorluklar konu edilmektedir. Tüm bu zorluklar karşısında okuluna devam etmeye çalışan gencin, annesinin aniden ölmesi ile birlikte içine düştüğü zorluklar, ilahî bir imtihanın aşamaları olarak sunulmaktadır.

- Kendisine ve annesine karşı kötü davranan babasına ve tüm ekonomik zorluklara rağmen okuluna devam etme konusunda sabır gösteren gencin durumu burada popülerleştirilmektedir.
- Karısını ve oğlunu sürekli ekonomik zorluklar içinde bırakan ve çalışmayan; sonunda da eşinin ölümüne neden olan alkolik babanın durumu burada kötü-popülerleştirilmektedir.

"Adaletin Öbür Dünyada Tecelli Edeceği İnancı"

"Belief that Justice would come to pass in the Afterworld"

Bu durumda, işlenen hemen her temada insanların başına bir takım olumsuzluklar gelmiş ve olaylar çözümsüz bir hal almıştır. İnsanlar umutsuzluk ve çaresizlik içerisinde ilahî bir varlığın gücüne ve adaletine inandıklarının bir göstergesi olarak dua etmektedirler.

"Çile" bölümünde sakat ve yoksul adamın karısı, genç ve zengin sevgilisi ile birlikte evi terk etmiştir. İki küçük çocuğuyla yalnız kalan adam çaresizlik içerisinde intihar etmeye karar verir. Sonunda adamı bu kararından mahalledeki yaşlı bir adam vazgeçirir. Yaşlı adam ona sabretmesini ve canının sağ olduğuna şükretmesi gerektiğini telkin eder.

"Güldane"de babasından baskı ve zulüm gören genç kız, babasının da desteğini alan sevmediği bir erkek tarafından tecavüze uğrar. Bu durum sonucunda bu adamla evlenmek zorunda kalarak, istemeden mutsuz bir yaşam sürmeye zorlanır. Kız evlendikten sonra, yaşadığı köyünden ve arkadaşlarından ayrılarak bir şehre yerleşir.

"Aile Babası" adlı bölümde ise, kızı tarafından işi yüzünden aşağılanan ve hor görülen adam, kızının evden kaçması ile aklı dengesini kaybederek işinden de atılır. Bunun üzerine adam ellerinin koktuğunu düşünerek, ellerini tel bir fırça ile temizlemeye çalışırken ellerini yaralar ve artık ellerini kullanamaz hale gelir. Adam ve ailesi tam bir ümitsizlik ve çaresizlik içine düşmüşlerdir. Adamın karısı bir gün ona hallerine şükretmeleri gerektiğini, yine de canlarının sağ olduğunu telkin eder.

"Kapan"da evden kaçarak para karşılığı erkeklerle birlikte olmaya zorlanan genç kızın, kaçacak bir yeri ya da sığınacak kimsesi yoktur. Genç kız çaresizlik içerisinde her gün kendisini erkeklere pazarlayan insanların elinden kurtarması için Allah'a yalvarmaktadır.

"Kerem" adlı bölümde ise annesi ölen genç, evden ayrılarak bir tanıdığıнын yanında kalmaya başlar. Bu arada hem çalışarak para kazanır hem de okuluna devam eder.

"İlahî Adalet (Tevafuk)"

"Divine Justice (Tevafuk)"

İlahî adaletin tecellisi anlamında burada kullanılan tevafuk kelimesinin literatürdeki karşılığı; 'birbirine uyuma - uygun gelme'dir. Latifane bir ahenkle uyum içinde olma durumudur. Buradaki ilahî adalet kavramı, herhangi bir olayın gerçekleşmesinde tesadüften ziyade; bu tesadüfün Allah tarafından istenerek yapıldığını anlatır. Bu da tesadüf değil; 'tevfuk'tur. Kavrama Kuran-ı Kerim'de yapılan vurgu "Denizde, karada ne cereyan ediyorsa, Allah'ın ilmi dâhilinde cereyan ediyor. Bir yaprak düşmez ki Allah'ın ilmi dâhilinde olmasın (En'am,59.) anlaşılan, tesadüfî sandığımız kâinat hâdiselerinin hiçbirinde tesadüf yoktur bir yaprağın düşüşünde dahi" ifadesi ile belirtilmiştir.

Tevafuk kavramına getirilen bir başka tanımda ise; "Allah'ın tüm olaylar, tüm canlılar üzerindeki mutlak güç ve hâkimiyetini göz ardı eden tesadüf kelimesini terk ederek, onun yerine meydana gelen her şeyde Yüce Allah'ın bilgisi, izni ve kudreti olduğunu bizlere hatırlatan 'tevfuk' kelimesini kullanmak, kendisine Müslüman diyen herkesin boynunun borcudur" denilmiştir (<http://www.islamiyet.gen.tr>). Bu ifadelerde, insan yaşamında meydana gelen bir takım mucizevî olayların Allah'ın bilgisi dâhilinde olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Araştırmada incelenen "Çile" adlı bölümde; karısı tarafından aldatılarak terk edilen, sakat ve yoksul adamın intihar etmekten vazgeçmesi üzerine, onu intihardan vazgeçiren yaşlı adam da onlarla aynı evde yaşamaya başlar. Bir gün yoksul adama piyangodan büyük ikramiye çıkar. Adam sevinçle evine gelir ve çocuklarıyla birlikte birbirlerine sarılarak sevinçten ağlarlar. Bu arada adamın evi terk eden karısı, genç sevgilisinden sürekli dayak yer ve çok kötü bir hayat yaşamaya başlar. Genç sevgili en sonunda, kadını eski kocasının kapısının önüne atarak oradan ayrılır. Kadın, artık zengin olan ve güzel bir evde oturan eski kocasına yalvarır, fakat adam onu dinlemeyerek sokakta öylece bırakır. Bu durum ilahî adaletin tecellisi olarak sunulmaktadır.

"Güldane" adlı bölümde sevmediği bir erkeğin tecavüzüne uğrayan genç kız, bu adamla zorla evlendirilir. Ancak kızın babası evlerine gelerek kızın kocasından sürekli para ister. Damat ise parayı verir, fakat bu yüzden kızı rencide eder. Genç kız kendi evlerini soyması için babasına yardım edeceğini, kapıyı açık bırakacağını söyler. Babası da bu planı uygular. Adam gizlice eve gelir ve kızın açık bıraktığı kapıdan içeri girer. Baba paraları alacağı anda, damadı uyanarak adamı yakalar. Adam bu arada damadını vurarak öldürür. Bu planı kızının hazırladığını anlar kızını da vurmak ister, fakat

tabanca bir türlü ateş etmez. Kız polisi arayarak babasını da yakalatır. Kendisi de tekrar annesinin evine döner.

"Aile Babası" bölümünde evden kaçarak evlenen genç kız, babasının işten atılmasına da -dolaylı yollardan- sebep olur. Bu durum üzerine kızın babası da akıl sağlığını kaybeder. Genç kız evlendiği kişi ile sorunlar yaşamaya başlar, sonunda bu duruma dayanamayarak baba evine geri döner. Babasının artık çalışmayacak bir halde olduğunu anlayınca kendisi babasının yerine çalışmaya karar verir. Kız, yaptığı hatalardan dolayı anne ve babasından dileyerek çalışmaya karar verdiğini söyler. Genç kız, babasının kovulduğu tuvalete giderek orada çalışmaya başlar.

"Kapan" adlı bölümde kadın tacirleri tarafından kullanılan genç kızın annesi, çektiği acılara dayanamaz ve kocasının yemeğine zehir katarak adamı öldürür. Bir süre sonra kendisi de intihar eder. Bu arada genç kız bir yolunu bularak kendisini pazarlayan adamın elinden kurtulmayı başarır. Evine döndüğünde annesinin ve üvey babasının öldüğünü görünce çok üzülür. Kız bir süre sonra yaşadığı travmaları atlatır ve evinde terzi olarak yaşamını sürdürür.

"Kerem" adlı bölümde annesini kaybeden genç çocuk (Kerem) babasının yanından ayrılarak, bir yakınının yanında hem çalışır hem de okuluna devam eder. Bu arada Kerem'in babası giderek yoksullaşır ve alkol nedeniyle hastalanır. Uzun bir zaman sonra Kerem zengin bir insan olur. Babası Kerem'in zengin olduğunu öğrenir ve ondan yardım istemeye gider. Kerem babasını gördüğünde annesine ve kendisine yaptıklarını hatırlar. Adam oğlundan tüm hataları için af diler. Ancak Kerem, babasını affetmez. Babasına bir miktar para vererek adamı orada bırakır. Burada genç bir çocuğun ekonomik zorluklara rağmen okuluna devam ederek başarılı bir insan olması ve babası ile hesaplaşması ilahî adaletin tecellisi olarak sunulmaktadır.

5. SONUÇ VE TARTIŞMA (RESULT AND DISCUSSION)

Kitle iletişim araçlarını içinde buldukları toplumdan ayrı düşünmek olanaksızdır. Çünkü içinde buldukları toplumdan etkilenirken aynı zamanda onu etkileme gücüne ve yeteneğine de sahiptirler. Kitle iletişim araçları bir taraftan toplumun sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî yapısı üzerinde etkili olurken, diğer taraftan da bu kategorilerden etkilenir. (Bu etkileri açıklamaya çalışan farklı iletişim modelleri olmakla birlikte; çalışmanın sınırlılığı dolayısıyla bunlar burada konu dışında tutulmuştur).

Türkiye'de de kitle iletişim araçları sundukları program içeriklerinde, içinde buldukları toplumun kültürel, ekonomik, siyasî ve sosyal hassasiyetlerini göz önünde bulundurmaktadırlar. Bu gereklilik bir anlamda kitle iletişim aracının ayakta kalabilmesi ya da tutunabilmesi ile de yakından ilgilidir. Bu anlamda çalışmamız dâhilinde Tanrı-kul ilişkilerini konu eden televizyon programlarında işlenen ve popüler ya da kötü-popüler yapılan farklı kültürel kodlar üzerinden, bu programlarda işlenen bilinçler tespit edilmiştir. Müslüman bir ülke olan Türkiye'de yayınlanan televizyon programlarında ön plana çıkarılan bilinçlerin, İslamî bir takım kodları destekliyor olması beklenen bir durumdur.

Çalışmada ulaşılan sonuca göre, dinî kültürel kodları yoğunlukla işleyen programlara karşı izleyici ilgisinin azımsanamayacak düzeydedir. Bu tür programların salt içinde buldukları kültürel yapıya uygun yayın yapma kaygısıyla hareket ettiğini söylemek çok da mümkün görünmemektedir. Bu programların tüketicisi durumunda olan izleyicilerin gösterdikleri ilginin de söz konusu programlara ağırlık verilmesini desteklediği görülmektedir. Sonuç olarak izleyicinin de bu programlara yoğun bir ilgi gösterdiği ve bu ilgi sonucunda programların daha yoğun bir şekilde kitle iletişim araçlarında yer

aldığını söylemek mümkündür. İzleyicilerde Tanrı-kul ilişkilerini işleyen programlara karşı artan ilgi; özellikle son on yılda hız kazanan Türkiye'nin AB üyelik süreci ile birlikte toplumsal alanda yaşanan hızlı değişimlerin muhafazakâr kesimde yarattığı endişe, küreselleşmenin sosyo-kültürel yapı üzerindeki kimi olumsuz etkileri ile açıklanabilir.

Bu anlamda araştırma kapsamında incelenen televizyon programlarında işlenen bilinçler Müslüman bir toplumun değer yargılarını yansıtan- destekleyen niteliktedir. Ele alınan televizyon programlarında ön plana çıkan özellikleri şu şekilde aktarmak mümkündür:

Genel Özellikler:

- Doğaüstülük
- Tevafuk (ilahî kaynaklı tesadüf)
- Adaletsizlik (imtihan; adaletsizliğin gerekçelendirilmesi)
- Nasihat ve imtihanlardan ders çıkarma

Dolayısıyla kitle iletişim araçlarının içinde bulunduğu toplumla arasında kaçınılmaz bir kültürel bağ olduğu ve bundan daha fazlasının olması gerektiğini söylemek mümkündür.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

- Althusser, L., (2005). İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları, İthaki Yayınları-Tarih, Toplum, Kuram Dizisi, İstanbul.
- Bauman, Z., (1998). Sosyolojik Düşünmek, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Erkal, E.M., (1997). Sosyoloji, Der Yayınları, Ankara.
- Işık, M., (2002). Dünya ve Türkiye Bağlamında Kitle İletişim Sistemleri, Eğitim Kitabevi, Konya.
- Kaya, R., (1999). Medya Toplum Siyaset, Medya Gücü ve Demokratik Kurumlar, Der. Korkmaz ALEMDAR, İstanbul.
- Kışlalı, A.T., (1987). Siyaset Bilimi, Ankara Üniversitesi BYYO Yayını, Ankara.
- Macbrîde, S., vd. (1980). Communication and Society Today and Tomorrow: Many Voices One World, Kogan Page, London.
- McLuhan, M; (1964). Understanding Media, The Extensions of Man, Mc Graw Hill Book Company, New York.
- Siebert, S.F., Peterson, T., and Schramm, W., (1963). The Four Theories of The Press, University of Illinois Pres, Urbana.
- Wright, L.T., Fujioka, Y., Bautista, D., Maldonato, R., and Tan, G., (2000). Influence of Television Use and Parental Communication on Educational Aspirations of Hispanic Children, The Howard Journal of Communications, Volume: 11, Number: 2.
- <http://dizifilm.com/archive/index.php>